

Sygn. akt I NSNc 147/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 15 grudnia 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Ewa Stefańska (przewodniczący)

SSN Aleksander Stępkowski (sprawozdawca)

Kazimierz Tomaszek (ławnik Sądu Najwyższego)

w sprawie z powództwa W. Z. i P. Z.

przeciwko [...] Bank Spółka Akcyjna z siedzibą w W.

o zapłatę

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych w dniu 15 grudnia 2021 r.,

skargi nadzwyczajnej wniesionej przez Rzecznika Finansowego od wyroku Sądu Okręgowego w K. z 21 stycznia 2019 r., sygn. II Ca [...],

- 1. uchyla zaskarżony wyrok w punkcie I. i oddala apelację w części nie objętej punktem II. zaskarżonego wyroku, a także zmienia punkt III. tego wyroku i obciąża kosztami postępowania apelacyjnego pozwanego [...] Bank Spółka Akcyjna w W., pozostawiając szczegółowe ich wyliczenie referendarzowi sądowemu w sądzie pierwszej instancji,**
- 2. znosi wzajemnie koszty procesu w postępowaniu przed Sądem Najwyższym.**

UZASADNIENIE

Skargą nadzwyczajną wniesioną 8 marca 2021 r. Rzecznik Finansowy (dalej także: Rzecznik lub skarżący), na podstawie art. 89 § 1 i 2 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (t.j. Dz.U. 2019, poz. 825 ze zm., dalej: u.SN lub ustawa o Sądzie Najwyższym), zaskarżył wyrok Sądu Okręgowego w K. z dnia 21 stycznia 2019 r. o sygn. akt II Ca (...) w części, tj. w punkcie I oraz III, wskazując, iż wniesienie skargi jest konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej. Rzecznik utrzymywał, że zaskarżone orzeczenie powinno być wyeliminowane z obrotu prawnego jako naruszające prawa i wolności człowieka określone w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. 1997, nr 78, poz. 486 ze zm., dalej: Konstytucja RP lub Konstytucja) takie jak ochrona konsumenta, prawidłowość działania organów władzy publicznej w rozumieniu ochrony obywatela przed arbitralnością władzy publicznej, a także stoi w sprzeczności z wiążącym Polskę prawem międzynarodowym.

Na zasadzie art. 89 § 1 pkt 1 u.SN, zaskarżonemu wyrokowi Rzecznik zarzucił naruszenie:

1. zasady praworządności określonej w art. 7 Konstytucji rozumianej jako obowiązek działania na podstawie i w granicach prawa przez organy państwa,

2. zasady związania prawem międzynarodowym określonej w art. 9 Konstytucji rozumianej jako powinność uwzględnienia przy wykładni prawa krajowego, prawa UE, w szczególności Dyrektywy nr 2008/48/WE: z dnia 23 kwietnia 2008 r. w sprawie umów o: kredyt konsumencki: oraz uchylającej dyrektywę Rady 87/102/EWG (dalej: Dyrektywa 2008/48),

3. zasady ochrony konsumentów jako słabszej strony stosunków cywilnoprawnych z przedsiębiorcą, rozumianej jako obowiązek państwa określony w art. 76 Konstytucji;

oraz na podstawie art. 89 § 1 pkt 2 ustawy o SN Rzecznik zarzucił:

4. rażące naruszenie prawa materialnego przez błędną wykładnię art. 49 ust. 1 ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim (t.j. Dz.U. 2019, poz. 1083 ze zm.; dalej: u.k.k.), co miało wpływ na treść orzeczenia i oddalenie roszczenia powodów.

Pismem z 21 października 2021 r. Rzecznik Finansowy podtrzymał wszystkie wcześniejsze zarzuty i dodatkowo, na zasadzie art. 89 § 1 pkt 3 u.SN, zarzucił zaskarżonemu wyrokowi oczywistą sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego.

Na podstawie art. 91 § 1 u.SN Rzecznik Finansowy wniósł o:

1. uchylenie zaskarżonego orzeczenia Sądu Okręgowego w K. z dnia 21 stycznia 2019 r. w części tj. w punkcie I i III oraz oddalenie apelacji pozwanego, ewentualnie o:

2. uchylenie zaskarżonego orzeczenia w punkcie I i III i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w K.

Nadto, skarżący wniósł o:

3. zasądzenie od pozwanego na rzecz skarżącego kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych,

4. rozpoznanie skargi nadzwyczajnej pod nieobecność skarżącego lub jego pełnomocnika.

Rzecznik Finansowy przedstawiając stan faktyczny wyjaśnił, że W. Z. oraz P.Z.(dalej: powodowie) w dniu 29 lutego 2016 r. zawarli z pozwanym (...) Bank S.A. (dalej: pozwany lub Bank) umowę o pożyczkę gotówkową nr (...) (dalej: umowa lub umowa pożyczki). Umowa pożyczki została zawarta na okres 120 miesięcy, z terminem płatności ostatniej raty w dniu 2 marca 2026 r. Na mocy zawartej umowy pozwany udzielił powodom pożyczki w wysokości 66 666,67 zł, z czego kwota 50 000 zł stanowiła całkowitą kwotę pożyczki z przeznaczeniem na cel konsumpcyjny, zaś kwota 16 666,67 zł stanowiła prowizję od kwoty udzielonego kredytu i drugą składową całkowitego kosztu kredytu obok odsetek. Powodowie dokonali całkowitej, przedterminowej spłaty w dniu 5 kwietnia 2017 r.

W związku z dokonaną przedterminową spłatą kredytu konsumenckiego, powodowie skierowali do pozwanego wezwanie do rozliczenia prowizji, zgodnie z treścią art. 49 ust 1 u.k.k. Bank odmówił uznania roszczenia.

Powodowie, wobec negatywnego stanowiska Banku, skierowali sprawę na drogę postępowania sądowego wnosząc o zapłatę kwoty 14 772,21 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia 5 kwietnia 2017 r. do dnia zapłaty

oraz zasądzenie kosztów procesu.

Sąd Rejonowy w K. wyrokiem z 18 lipca 2018 r. sygn. akt VIII C (...) uwzględnił żądanie w zakresie kwoty głównej oraz roszczenia odsetkowego od dnia 20 kwietnia 2017 r. do dnia zapłaty oraz kosztów procesu, w pozostałym zakresie w punkcie II oddalając roszczenie.

Pozwany pismem z dnia 24 września 2018 r. wniósł apelację, zarzucając naruszenie prawa materialnego, to jest art. 49 ust. 1 u.k.k. polegające na jego błędnej wykładni i przyjęciu, że w przypadku wcześniejszej spłaty kredytu proporcjonalnemu obniżeniu ulegają koszty składające się na całkowity koszt kredytu, w tym również mające charakter jednorazowy, których wysokość nie zależy od okresu kredytowania, podczas gdy z brzmienia przepisu wynika, że obowiązek obniżenia całkowitego kredytu odnosi się wyłącznie do kosztów rozłożonych w czasie.

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 21 stycznia 2019 r. Sąd Okręgowy uwzględnił apelację Banku zmieniając wyrok Sądu Rejonowego i oddalając powództwo w całości.

Sąd Okręgowy uznał, że Sąd Rejonowy dokonał prawidłowych ustaleń w zakresie okoliczności faktycznych istotnych dla rozstrzygnięcia, a także, że okoliczności faktyczne istotne dla rozstrzygnięcia sprawy były bezsporne.

Sąd Okręgowy wskazał, że istota sporu sprowadzała się do wyjaśnienia, czy uiszczona przez powodów w chwili zawarcia umowy prowizja w wysokości 16 666,67 zł była świadczeniem o jakim mowa w art. 49 ust. 1 u.k.k., a zatem czy podlegała ona stosunkowemu zwrotowi wobec przedterminowej spłaty zobowiązania z umowy pożyczki i przyznał rację apelującemu co do tego, iż Sąd pierwszej instancji naruszył przepis art. 49 ust. 1 u.k.k. przez jego błędną wykładnię (k. 305 akt II Ca (...)).

Uzasadniając swoje stanowisko Sąd Okręgowy przyjął za punkt wyjścia wykładnię gramatyczną i zastosowawszy ją względem art. 49 ust. 1 u.k.k., doszedł do przekonania, że w przypadku spłaty całości kredytu przed terminem określonym w umowie, całkowity koszt kredytu ulega obniżeniu o te koszty, które dotyczą okresu, o który skrócono czas obowiązywania umowy, co odnosi się jedynie do świadczeń kredytobiorcy, których wysokość lub powstanie zależy od okresu

kredytowania. Prowizja za udzielenie kredytu, której wysokości strony umowy kredytu nie uzależniły od okresu kredytowania, jako taka nie podlega zatem obniżeniu.

Sąd Okręgowy zwrócił uwagę, że wykładnia przepisu art. 49 ust. 1 u.k.k. zaproponowana przez powodów oraz przez Rzecznika Finansowego i Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów w stanowisku z dnia 16 maja 2016 r, która została w całości zaaprobowana przez Sąd pierwszej instancji – pomija całkowicie część treści tego przepisu, bowiem ze zwrotu „obniżeniu o te koszty, które dotyczą okresu, o który skrócono czas obowiązywania umowy” jednoznacznie wynika, że obniżenie dotyczy tych kosztów, które dotyczą okresu, o który skrócono czas obowiązywania umowy, nie zaś wszystkich kosztów składających się na całkowity koszt kredytu (np. podatki, opłaty z tytułu zabezpieczeń, składki z tytułu ubezpieczenia). Zaznaczył ponadto, że zaproponowana przez Rzecznika Finansowego i Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów w ich stanowisku wykładnia celowościowa, preferuje nad wyraz szeroką ochronę konsumenta, co nie znajduje uzasadnienia w treści art. 16 ust. 1 Dyrektywy 2008/48, z którego wynika, że tylko koszty związane z dalszym czasem trwania umowy podlegają stosowanej regulacji nie zaś wszystkie poniesione przez konsumenta. Uznając, że wzmożona ochrona praw konsumentów w stosunku do ochrony praw podmiotowych innych uczestników obrotu cywilnoprawnego jest wartością zasługującą na aprobatę i znajdującą odzwierciedlenie w wielu aktach prawnych z zakresu prawa cywilnego, zwrócił uwagę, że nie jest wartością absolutną, a wzgląd na ochronę praw konsumentów nie może stanowić wyłącznego wyznacznika wykładni treści przepisów prawą regulujących prawa i obowiązki konsumentów i ich kontrahentów, zwłaszcza w sytuacji, w której rzeczywistej treści tych przepisów da się ustalić na podstawie pierwszorzędnych metod wykładni.

Sąd Okręgowy doszedł do przekonania, że w okolicznościach faktycznych sprawy, gdzie z § 1 umowy pożyczki wynika, że pożyczka była przeznaczona na: dowolny cel w wysokości 50 000 zł oraz zapłatę kosztów pożyczki – prowizji udzielonej pożyczki w wysokości 16 666,67 zł, nie może budzić wątpliwości, że powodowie zobowiązali się zapłacić prowizję przy wypłacie pożyczki, a z brzmienia postanowienia umowy wynika, że prowizja została pobrana za

udzielenie pożyczki, zatem nie sposób uznać, by prowizja pobrana przez bank zależna była od okresu kredytowania, a co za tym idzie nie może być ona uznana za wskazany w art. 49 ust. 1 u.k.k. koszt, o który skrócono by czas obowiązywania umowy podlegający rozliczeniu i proporcjonalnemu zwrotowi po zakończeniu umowy.

Rzecznik Finansowy uzasadniając podstawy skargi nadzwyczajnej, w pierwszej kolejności odniósł się do przesłanek szczegółowych.

Argumentując naruszenie art. 7 Konstytucji RP, Rzecznik wskazał, że Sąd orzekając w określony sposób, nie dokonując prawidłowej wykładni, naruszył zasadę określoną w art. 7 Konstytucji RP, bowiem wyrok jest oczywiście sprzeczny z prawem, a za ten stan odpowiada organ państwa.

Uzasadniając naruszenie art. 76 Konstytucji RP Rzecznik wyjaśnił ochronny wobec konsumenta, jako słabszej strony umowy, charakter normy wynikającej z art. 76 Konstytucji RP oraz zwrócił uwagę na to, że ochrona konsumentów znajduje też umocowanie w prawie Unii Europejskiej, a także, że ochrona konsumenta jest istotnym i nadrzędnym elementem definiującym również, czy państwo i jego organy kierują się zasadą demokratycznego państwa prawnego.

Wskazując na naruszenie art. 9 Konstytucji RP, podniósł, że wynikająca z tego przepisu zasada ustrojowa związania prawem międzynarodowym służy stosowaniu wykładni systemowej i ustalaniu treści normy prawnej w zakresie, w jakim jej brzmienie jest determinowane przez prawodawstwo UE lub inne umowy międzynarodowe. Jak zaznaczył, w niniejszej sprawie doszło do niezastosowania wykładni płynącej z treści prawa Unii Europejskiej, pośrednio z art. 169 TFUE oraz z Dyrektywy 2008/48. Orzeczenie Sądu Okręgowego w K. jest oczywiście sprzeczne z brzmieniem i celem Dyrektywy 2008/48, natomiast zgodnie z zasadą lojalnej współpracy, sądy krajowe, w procesach stosowania prawa, w tym na etapie wykładni prawa krajowego powinny w granicach przyznanych im kompetencji podjąć wszelkie możliwe kroki w celu zapewnienia realnej skuteczności prawu unijnemu. Nieuwzględnienie tych postulatów stanowi jednocześnie naruszenie art. 9 Konstytucji.

Skarżący obszernie uzasadnił rażące naruszenie art. 49 u.k.k., zwracając uwagę na konieczność wykładani tego przepisu z uwzględnieniem Dyrektywy

2008/48 oraz wyroku TSUE z 11 września 2019 r. w sprawie C-383/18.

Uzasadniając rażące naruszenie art. 49 u.k.k. Skarżący podkreślił, że celem Dyrektywy 2008/48 jest ochrona konsumenta, a jak wynika z art. 16 tej dyrektywy, który jest implementowany przez art. 49 u.k.k., w przypadku wcześniejszej spłaty kredytu, konsument jest uprawniony do uzyskania obniżki całkowitego kosztu kredytu, na którą składają się odsetki i koszty przypadające na pozostały okres obowiązywania umowy.

Skarżący zaznaczył, że w art. 49 u.k.k. mowa jest o „całkowitym koszcie kredytu”, co stosownie do art. 5 pkt 6 u.k.k. obejmuje m.in. prowizję, a zatem nie została wyłączona przedmiotowo możliwości obniżenia żadnego z rodzajów kosztów. Skarżący zwrócił także uwagę na znaczenie poszczególnych rodzajów wykładni, zaznaczając, że w przypadku prawa unijnego główną rolę odgrywa wykładnia funkcjonalna, uwzględniająca różne wersję językowe oraz wskazał na wyrok TSUE z 11 września 2019 r. w sprawie C-383/18, z którego wynika, iż w przypadku wcześniejszej spłaty obniżka ma dotyczyć wszystkich kosztów.

Jak zaznaczył skarżący, wykładnia art. 49 ust. 1 u.k.k. zgodna z art. 16 ust. 1 Dyrektywy 2008/48 jest i była możliwa, co zostało odzwierciedlone zarówno w orzeczeniach części sądów, w tym w wyroku Sądu I instancji w niniejszej sprawie, w doktrynie, jak i w stanowisku Rzecznika Finansowego i Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów.

Skarżący podkreślił, że Sąd II instancji w skarżonym orzeczeniu rażąco pominął prawidłowe reguły wykładni, po pierwsze błędnie przyjmując, że art. 49 ust. 1 u.k.k. odnosi się do świadczeń kredytobiorcy, których wysokość lub powstanie zależy od okresu kredytowania, a po drugie przyjmując, że punktem wyjścia dla każdej wykładni przepisów prawa jest wykładnia gramatyczna, mimo że Sąd miał wiedzę i świadomość co do wątpliwości powstałych na gruncie interpretacji art. 49 ust. 1 u.k.k. i skierowaniu w tym zakresie pytań prejudycjalnych do TSUE.

Jak zauważył skarżący, prawidłowa wykładnia art. 49 ust. 1 u.k.k. nie wymaga odrzucenia wykładni językowej, przy zastosowaniu jedynie innych rodzajów wykładni. W treści przepisu mowa jest bowiem o „kosztach, które dotyczą

okresu kredytowania”, co nie jest tożsame z przyjętym przez Sąd II instancji pojęciem „kosztów których wysokość lub powstanie zależą od okresu kredytowania”.

Skarżący zwrócił ponadto uwagę, że w dniu 12 grudnia 2019 r. Sąd Najwyższy wydał uchwałę (III CZP 45/19), w której przesądził, iż przewidziane w art. 49 ust. 1 u.k.k. uprawnienie konsumenta do obniżenia całkowitego kosztu kredytu w przypadku jego spłaty w całości przed terminem określonym w umowie obejmuje także prowizję za udzielenie kredytu. Skarżący wskazał też na okoliczności powodujące, iż naruszenie w jego opinii miało charakter rażący.

Skarżący uzasadniając przesłankę funkcjonalną wskazał, że art. 2 Konstytucji RP statuuje zasadę demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, na którą składa się szereg wartości, wyinterpretowanych wprost z art. 2 Konstytucji, oraz takich, które nie zostały ujęte *expressis verbis* w ustawie zasadniczej, ale wywodzą się z istoty i aksjologii demokratycznego państwa prawnego. Jak zauważył skarżący, jedną z zasad pochodnych od zasady demokratycznego państwa prawnego jest zasada ochrony zaufania jednostki do państwa i stanowionego przez nie prawa, opierająca się na założeniu, że organy władzy publicznej powinny działać w sposób lojalny i uczciwy względem jednostki, budzący w niej poczucie stabilności i bezpieczeństwa prawnego.

W ocenie skarżącego, w niniejszym stanie faktycznym i prawnym, już sama zasada demokratycznego państwa prawnego oceniana integralnie, przemawia za uchyleniem ochrony powagi rzeczy osądzonej.

Ponadto uchylenie zaskarżonego wyroku jest także konieczne ze względu na konieczność urzeczywistniania w demokratycznym państwie prawnym sprawiedliwości społecznej, która zapobiega nadużywaniu pozycji dominującej przez jeden podmiot wobec drugiego oraz równoważenia interesów stron kontraktu, gdy ta nierówność i dysproporcja w prawach i obowiązkach jest bezsprzeczna.

Jak zaznaczył, uznanie ziszczenia się przesłanki funkcjonalnej nie stoi w sprzeczności z zasadą ochrony zaufania jednostki do państwa i stanowionego przez nie prawa (zasada lojalności państwa względem obywateli) i nie jest tym

samym nieproporcjonalne, bowiem Rzecznik Finansowy wraz z Prezesem UOKiK już w maju 2016 r. zajęli wspólne stanowisko w zakresie interpretacji art. 49 u.k.k., a zatem pozwany w niniejszej sprawie miał pełną świadomość co do interpretacji zakresu kwestionowanego obowiązku poprzez organy publiczne, w tym również Rzecznika Finansowego, który stoi na straży ochrony interesu klienta. Tak sformułowane, stanowisko Rzecznika Finansowego zostało przez wyrok TSUE w sprawie Lexitor jedynie potwierdzone, a zatem pozwany musiał liczyć się z konsekwencjami przyjmowanej przez niego nieprawidłowej i jednostronnie korzystnej dla Banku interpretacji, która dążyć miała wyłącznie do maksymalizacji zysku Banku (podmiotu profesjonalnego) w konfrontacji z konsumentem, którego pozycja jest oczywiście słabsza.

Uzasadniając zarzut oczywistej sprzeczności istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego Rzecznik podkreślił, że Sąd II instancji w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku jednoznacznie uznał, że prowizja pobrana przez pozwany bank nie stanowiła wskazanego w art. 49 ust. 1 u.k.k. kosztu, o który by skrócono czas obowiązywania umowy podlegający rozliczeniu i proporcjonalnemu zwrotowi po zakończeniu umowy. Jak zaznaczył skarżący, sąd zacytował fragment umowy kredytowej wskazując, że „z cytowanego brzmienia postanowienia umowy wynika, że prowizja została pobrana za udzielenie pożyczki”.

W opinii skarżącego powyższe twierdzenia Sądu Okręgowego pozostają w oczywistej sprzeczności ze zgromadzonym materiałem dowodowym. Jak zaznaczył, zgodnie z § 14 ust. 1 umowy pożyczki integralną część umowy stanowi Wyciąg z Taryfy Opłat i Prowizji (...) Banku S.A. dla klientów indywidualnych, zgodnie z którą prowizja za udzielenie pożyczki/kredytu pobierana jest jednorazowo, a jej wysokość ustalana indywidualnie. Jednocześnie w tabeli tej wprost wskazano, iż „wysokość prowizji zależy m.in. od okresu kredytowania (obok wiarygodności kredytowej kredytobiorcy, wysokości pożyczki, kanału dystrybucji). Jak podkreślił skarżący, wbrew twierdzeniom sądu II instancji to m.in. okres kredytowania miał wpływ na wysokość żądanej przez bank prowizji, zatem zachodzi oczywista sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego.

W przesłanej 12 marca 2021 r. odpowiedzi na skargę nadzwyczajną

pełnomocnik pozwanego wniosł o jej oddalenie w całości. Zwrócił uwagę, iż zarówno ocena „rażącości” naruszenia prawa, lub „oczywistości” podnoszonej sprzeczności ustaleń sądu z treścią materiału dowodowego, musi być oceniana przez pryzmat tego, czy intensywność zarzucanych naruszeń prowadzi do zaistnienia przesłanki funkcjonalnej. W jego opinii Rzecznik Finansowy nie wykazał, aby wniesienie skargi nadzwyczajnej było konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, a skarga nadzwyczajna sprowadza się do zakwestionowania przez Skarżącego wykładni prawa materialnego art. 49 u.k.k. dokonanej przez Sąd Okręgowy.

Jak podkreślił, orzeczenie Sądu Okręgowego nie jest rażąco niesprawiedliwe jak również nie narusza wolności i praw człowieka i obywatela w Konstytucji. Zaznaczył, ponadto, że nie sposób jest uznać, że sposób rozliczenia kredytu konsumpcyjnego może prowadzić do naruszenia wolności, praw człowieka i obywatela, natomiast przyjęcie stanowiska prezentowane przez Skarżącego dezawuuje sens instytucji skargi nadzwyczajnej i sprowadza ją jedynie do rangi trzeciej instancji, co wydaje się sprzeczne z intencją Ustawodawcy.

W opinii pozwanego skarga nadzwyczajna powinna być oddalona już z tego powodu, że nie spełnia przesłanki funkcjonalnej. Jak jednak zauważył, nie ziściły się również przesłanki szczególne.

Pozwany zauważył, że orzeczenie Sądu Okręgowego w K. zapadło 21 stycznia 2019 r., a więc przed wyrokiem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej sygn. akt C-383/18 z 11 września 2019 r. W tamtym czasie orzecznictwo sądów co do wykładni art. 49 u.k.k. było rozbieżne, podobnie jak i stanowiska prezentowane w literaturze, natomiast z uwagi na, z reguły, małą wartość przedmiotu sporu, problematyka ta nie była przez dłuższy czas przedmiotem orzecznictwa Sądów Apelacyjnych czy też Sądu Najwyższego. Pozwany w pełni poparł argumentację przedstawioną przez Sąd Okręgowy odnośnie tego, że art. 49 ust. 1 u.k.k. nie może być interpretowany w inny sposób niż w taki, że odnosi się on jedynie do tych świadczeń kredytobiorcy, których wysokość lub powstanie zależy od okresu kredytowania.

W ocenie pozwanego, Sąd Okręgowy doszedł do przekonania, że prowizja

pobrana przez bank nie była zależna od okresu kredytowania (pozwany błędnie wskazał że „była zależna”, jednak z kontekstu użycia wynika, iż pozwanemu chodzi o niezależność prowizji od okresu kredytowania), a co za tym idzie nie może być ona uznana za wskazany w art. 49 ust. 1 u.k.k. koszt.

Pozwany wskazał też na bezpodstawność zarzutu naruszenia zasad związania prawem międzynarodowym. Sąd Okręgowy wskazał; bowiem że wykładnia przepisu art. 49 ust. 1 u.k.k. nie pozostaje w sprzeczności z treścią postanowienia zawartego w art. 16 ust. 1 Dyrektywy 2008/48.

Pozwany nie zgodził się też ze stanowiskiem skarżącego dotyczącym naruszenia ochrony konsumentów, natomiast przychylił się do stanowiska Sądu Okręgowego, że dokonywana przez skarżącego wykładnia art. 49 ust. 1 u.k.k. stanowi wykładnię celowościową wskazanego przepisu, preferującą nad wyraz szeroką ochronę konsumenta, która nie znajduje uzasadnienia w treści art. 16 ust. 1 Dyrektywy 2008/48. Zwrócił ponadto uwagę, że Sąd Okręgowy na mocy art. 102 k.p.c. uznał, że okoliczności sprawy uzasadniają odstąpienie od obciążania powodów kosztami procesu oraz postępowania apelacyjnego należnymi stronie pozwanej, która ostatecznie wygrała proces.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga nadzwyczajna zasługuje na uwzględnienie, chociaż nie wszystkie podstawy na których została oparta okazały się uzasadnione. Na wstępie konieczne jest uczynienie kilku porządkujących ustaleń, co do konstrukcyjnej specyfiki kontroli nadzwyczajnej.

I.

1. Wprowadzenie do polskiego systemu prawnego kontroli nadzwyczajnej w art. 89-95 u.SN miało na celu zaradzenie podnoszonemu w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego deficytowi w zakresie środków ochrony konstytucyjnych praw obywateli, wynikającemu ze specyfiki konstrukcyjnej skargi konstytucyjnej. Środek ten nie pozwalała bowiem na adekwatną reakcję względem orzeczeń sądów powszechnych lub wojskowych, które wprawdzie zapadały z naruszeniem zasad konstytucyjnych, jednak w oparciu o przepisy, którym nie można czynić

zarzutu niekonstytucyjności. Dlatego koniecznym było wprowadzenie do porządku prawnego skargi nadzwyczajnej, która nie stanowi instrumentu ponownej kontroli instancyjnej, ale służy skonkretyzowanej kontroli konstytucyjności aktów jurysdykcyjnych. Kilkukrotnie wyjaśniana była w orzecznictwie Sądu Najwyższego również zgodność skargi nadzwyczajnej z międzynarodowymi standardami ochrony praw człowieka (zob. wyroki Sądu Najwyższego z 28 października 2020 r., I NSNc 22/20, pkt. 1-6; z 25 listopada 2020 r., I NSNc 57/20, pkt. 1-5).

2. Skarga nadzwyczajna może zostać wniesiona w oparciu o przynajmniej jedną z trzech podstaw, określonych w art. 89 § 1 pkt 1-3 u.SN (przesłanki szczegółowe) i gdy dodatkowo jest to konieczne dla zapewnienia zgodności prawomocnych orzeczeń sądów powszechnych lub wojskowych z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej (przesłanka funkcjonalna) (art. 89 § 1 *in principium*). W pierwszej kolejności zatem dokonać należy oceny zaistnienia podstaw szczegółowych skargi nadzwyczajnej, a następnie dopiero dokonać oceny tego, czy ziszcza się również przesłanka funkcjonalna polegająca na zapewnieniu zgodności prawomocnych orzeczeń sądów powszechnych i wojskowych z zasadą wyrażoną w art. 2 Konstytucji RP (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z 28 października 2020 r., I NSNc 22/20 pkt 2; z 25 listopada 2020 r., I NSNc 57/20, pkt 10). Dokonując oceny ziszczenia się przesłanki funkcjonalnej, czyli oceniając konieczność zapewnienia zgodności prawomocnych orzeczeń z art. 2 Konstytucji RP, kluczowe jest ważenie tego, czy w konkretnej sprawie, waga stwierdzonych naruszeń w zakresie przesłanek szczegółowych, uzasadnia odstępianie od ochrony powagi rzeczy osądzonej, która również ma swoje konstytucyjne podstawy w art. 2 Konstytucji RP (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z 28 października 2020 r., I NSNc 22/20; z 25 listopada 2020 r., I NSNc 57/20; z 21 kwietnia 2021 r., I NSNc 89/20).

Przy odpowiednim stosowaniu art. 398¹³ § 1 k.p.c. w zw. z art. 95 pkt 1 u.SN, przewidującym związanie sądu podstawami skargi nadzwyczajnej, uwzględnić należy specyfikę przesłanki funkcjonalnej. Konieczność zapewnienia zgodności z art. 2 Konstytucji wymaga wzięcia pod uwagę sformułowanych w orzecznictwie i doktrynie zasad konkretyzujących tę normę ustrojową. Sąd Najwyższy nie może jednak abstrahować od całokształtu zasady wyrażonej w tym przepisie Konstytucji,

nawet jeśli skarżący nie wyeksplikował z należytą dokładnością, istotnych dla sprawy aspektów zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z 28 października 2020 r., I NSNc 22/20; z 25 listopada 2020 r., I NSNc 57/20).

II.

3. Badając ustawowe przesłanki zasadności i dopuszczalności wniesionej przez Rzecznika skargi nadzwyczajnej na wyrok Sądu Okręgowego w K. z dnia 21 stycznia 2019 r. o sygn. akt II Ca (...), nie budzi wątpliwości iż orzeczenie wydane zostało przez sąd powszechny, a jako wydane przez Sąd II instancji jest prawomocne (art. 363 § 1 k.p.c.). Zaskarżony wyrok nie może też zostać wzruszony w drodze nadzwyczajnych środków zaskarżenia innych niż skarga nadzwyczajna. Z akt sprawy nie wynika również, by od zaskarżonego orzeczenia wniesiono wcześniej skargę nadzwyczajną (art. 90 § 1 u.SN).

4. W świetle art. 89 § 3 u.SN biorąc pod uwagę datę wydania i uprawomocnienia zaskarżonego w przedmiotowej sprawie orzeczenia nie budzi wątpliwości legitymacja Rzecznika Finansowego do wniesienia skargi nadzwyczajnej, podobnie jak dochowanie terminu na jej wniesienie.

5. Skarżący formułując zarzuty wyjaśnił na czym w jego opinii polegać miało w przedmiotowej sprawie naruszenie zasady ochrony konsumentów z art. 76 Konstytucji RP i zasady związania prawem międzynarodowym określonej w art. 9 Konstytucji RP oraz rażące naruszenie prawa materialnego (art. 49 ust. 1 u.k.k.), a ponadto uzasadnił zarzut oczywistej sprzeczności istotnych ustaleń sądu z zebrany materiał dowodowy. Odniósł się także do przesłanki funkcjonalnej, wskazując na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej. Pozwala to uznać, iż skarga spełnia wymogi formalne niezbędne dla jej rozpoznania.

6. Konstrukcja skargi nadzwyczajnej wymaga, aby w pierwszej kolejności dokonać oceny podstaw szczegółowych, a następnie dopiero dokonać oceny tego, czy w przypadku uznania którejs z szczegółowych podstaw skargi za uzasadnioną, ziściła się również przesłanka funkcjonalna (zob. wyroki Sądu

Najwyższego: z 28 października 2020 r., I NSNc 22/20; z 25 listopada 2020 r., I NSNc 57/20).

III.

7. Skarżący podniósł wszystkie trzy podstawy szczegółowe przewidziane w art. 89 § 1 u.SN. W pierwszej kolejności przedstawił zarzuty dotyczące naruszenia trzech konstytucyjnych zasad, następnie zarzut rażącego naruszenia art. 49 u.k.k., a w piśmie uzupełniającym skargę, zarzut oczywistej sprzeczności istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego. Ze względu na to, że zarzut naruszenia zasady związania prawem międzynarodowym określonej w art. 9 Konstytucji RP sformułowany został w sposób wiążący ten zarzut ze sposobem wykładni art. 49 u.k.k., zasadne jest odniesienie się do tego zarzutu dopiero w części dotyczącej zarzutu rażącego naruszenie tego przepisu.

8. Zarzuty naruszenia zasady legalizmu (praworządności) określonej w art. 7 Konstytucji RP, rozumianej jako obowiązek działania na podstawie i w granicach prawa przez organy państwa, został sformułowany i uzasadniony w sposób nie spełniający wymogów ustawowych wynikających z 398⁴ § 1 pkt 2 k.p.c., odpowiednio stosowanego na mocy art. 95 pkt 1 u.SN, co uniemożliwiło Sądowi Najwyższemu jego rozpoznanie, a tym bardziej uwzględnienie.

Jak wskazywano już w orzecznictwie Sądu Najwyższego, tak samo jak nie wolno autorowi kasacji poprzestać na podaniu, że doszło do naruszenia prawa materialnego przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie (398³ § 1 pkt 1 k.p.c.), lecz ciąży na nim obowiązek sprecyzowania, konkretnego(-ych) przepisu(-ów), podobnie wnoszący skargę nadzwyczajną musi sprostować obowiązkowi zwięzłego ale precyzyjnego wyeksplikowania, w jakich naruszeniach prawa konkretnie upatruje uchybień o których mowa w przepisie art. 89 § 1 ustawy o Sądzie Najwyższym („podania na czym polega zarzucane uchybienie”) i uzasadnić tę tezę (zob. postanowienie z 3 kwietnia 2019 r., I NSNk 1/19).

Skarżący, formułując i uzasadniając zarzut naruszenia art. 7 Konstytucji RP, poza przytoczeniem stwierdzenia, iż treść tej normy nakazuje organom władzy działanie na podstawie i w granicach prawa oraz wskazaniem i przytoczeniem kilku

ogólnych stwierdzeń co do znaczenia tej zasady, poprzestał na stwierdzeniu, iż sąd „nie dokonując prawidłowej wykładni, naruszył zasadę określoną w art. 7 Konstytucji, bowiem wyrok jest oczywiście sprzeczny z prawem” oraz stwierdził, że akceptacja takiego stanu rzeczy jest nie do pogodzenia z zasadą państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej” dodając jednocześnie, iż jest to jednak „już wniosek wykraczający poza badanie szczegółowej podstawy kontroli nadzwyczajnej z art. 89 § 1 pkt 1 u.SN”. Skarżący uzasadniając naruszenie art. 7 Konstytucji RP nawet nie wskazał przepisów których wykładnia miała być w jego opinii niewłaściwie przeprowadzona, a tym bardziej nie wyjaśnił na czym ma polegać „oczywista sprzeczność” wyroku z art. 7 Konstytucji RP. Warto też zaznaczyć, że sam skarżący doszedł do przekonania, iż w zasadzie przedstawione przez niego argumenty w tej części uzasadnienia dotyczą przesłanki funkcjonalnej.

9. Niezależnie od braków konstrukcyjnych skargi w zakresie zarzutu naruszenia art. 7 Konstytucji RP uniemożliwiających jego rozpoznanie, należy poczynić kilka dodatkowych uwag odnośnie przywoływania art. 7 Konstytucji RP jako przesłanki szczegółowej.

Zgodnie z art. 7 Konstytucji RP organy władzy publicznej działają na podstawie i w granicach prawa. Wyrażona w tym przepisie zasada legalizmu wiąże się ściśle z koncepcją demokratycznego państwa prawnego (zob. wyrok TK z 16 marca 2011 r., K 35/08). Wymóg działania organów władzy publicznej na podstawie i w granicach określonych przez prawo jest bowiem jednym z konstytutywnych elementów demokratycznego państwa prawnego służąc również realizacji innych zasad wywodzonych z art. 2 Konstytucji RP. W szczególności dotyczy to zasady ochrony zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa, a także zasady pewności i bezpieczeństwa prawnego (zob. M. Florczak-Wątor [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, wyd. II, red. P. Tuleja, LEX/el. 2021, art. 7, nb. 1-2).

Zasada legalizmu ma jednak wyłącznie charakter formalny, wymaga bowiem by organy państwa działały wyłącznie na podstawie prawa i nie wykraczały w swych działaniach poza zakres ich kompetencji (*ultra vires*). Tym samym zarzuty naruszenia art. 7 Konstytucji RP muszą dotyczyć formalnych podstaw działań

podejmowanych przez organy państwa (w tym również zakresu jurysdykcji i właściwości sądów) nie zaś zgodności z prawem merytorycznych rozstrzygnięć podejmowanych przez te organy. Tymczasem Skarżący dopatruje się naruszenie art. 7 Konstytucji RP w dokonaniu nieprawidłowej wykładni prawa oraz w wydaniu wyroku „oczywiście sprzecznego z prawem”. Tak bezpodstawnie szerokie ujęcie zasady legalizmu nie jest prawidłowe, w rzeczywistości bowiem oznaczałoby, że każde naruszenie, jakiegokolwiek normy przez organ władzy publicznej, stanowi naruszenie art. 7 Konstytucji RP. Tymczasem błędne zastosowanie unormowań materialnoprawnych nie musi bynajmniej oznaczać naruszenia zasady legalizmu, jeśli decyzja zapadła na właściwej podstawie prawnej i w granicach kompetencji organu (zob. wyrok z 7 grudnia 2021 r., I NSNc 26/21).

10. Zasadny okazał się natomiast zarzut naruszenia art. 76 Konstytucji RP. W orzecnictwie Sądu Najwyższego art. 76 Konstytucji RP uznany został za dopuszczalny wzorzec kontroli orzeczeń na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 u.SN (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z 28 października 2020 r., I NSNc 22/20 pkt 10; z 25 listopada 2020 r., I NSNc 57/20, pkt 14; z 16 czerwca 2021 r., I NSNc 176/20). Przepis ten wyraża zasadę konstytucyjną zobowiązującą organy państwa – w tym również sądy powszechne – do podejmowania działań w celu ochrony konsumentów przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi (zob. wyroki TK: z 21 kwietnia 2004 r., K 33/03; z 13 września 2005 r., K 38/04; z 17 maja 2006 r., K 33/05; z 13 września 2011 r., K 8/09). O nadaniu konstytucyjnej rangi ochronie praw konsumentów w art. 76 ustawy zasadniczej przesądziło uznanie, że „konsument jest słabszą stroną stosunku prawnego i z tej racji wymaga ochrony, a więc pewnych uprawnień, które doprowadziłyby do przynajmniej względnego zrównania pozycji kontrahentów”. Jednocześnie celem tej ochrony nie jest faworyzowanie konsumentów, ale tworzenie rozwiązań prawnych, które pozwalają urzeczywistnić zasadę równorzędności stron stosunków cywilnoprawnych (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z 28 października 2020 r., I NSNc 22/20 pkt 10; z 25 listopada 2020 r., I NSNc 57/20, pkt 14).

Ma rację skarżący, że w przedmiotowej sprawie, powodowie spełniają przesłanki uznania ich za konsumenta zarówno na gruncie art. 22¹ k.c. jak i na gruncie Konstytucji RP, w związku z czym Sąd Okręgowy zobowiązany był

uwzględnić konieczność ich ochrony jako słabszej strony stosunku prawnego. Skarżący zasadnie zwrócił też uwagę na uzupełniające działanie w zakresie ochrony konsumentów prawa Unii Europejskiej, w ramach którego ochrona konsumenta ma niezwykle istotny wymiar. Sąd Najwyższy wskazywał już, że poza bezpośrednim umocowaniem w art. 76 Konstytucji RP, ochrona konsumentów, na mocy art. 9 Konstytucji RP znajduje podstawy także w Traktacie o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej (dalej: TFUE, wersja skonsolidowana: Dz.Urz. UE C 202 z 7 czerwca 2016 r., s. 47), a zważywszy, że kształt polskiego prawa konsumenckiego jest w ogromnej mierze efektem implementowania do krajowego porządku prawnego uregulowań unijnych, oczywiste jest, że ochrona wynikająca z art. 76 Konstytucji RP nie może abstrahować od zasad i wymagań prawa europejskiego (zob. wyrok TK z 13 września 2005 r., K 38/04, wyroki Sądu Najwyższego: z 28 października 2020 r., I NSNc 22/20; z 25 listopada 2020 r., I NSNc 57/20). Stwierdzenie takie oznacza, że przy interpretacji art. 76 Konstytucji RP należy uwzględnić także unijne prawo wtórne mające na celu ochronę konsumentów, w tym Dyrektywę 2008/48.

Sąd Najwyższy zwracał też już uwagę, że w świetle stanowiska Trybunału Konstytucyjnego, zajętego na gruncie art. 76 Konstytucji RP w wyroku z 11 lipca 2011 r., P 1/10 (z którym zgodna jest dokonana przez TSUE w sprawie C-176/17 interpretacja przepisów Dyrektywy 93/13), konsument ma nie tylko słabszą pozycję w wymiarze ekonomicznym ale również „ma słabszą pozycję procesową, ponieważ toczy spór z podmiotem profesjonalnym” (wyroki Sądu Najwyższego: z 28 października 2020 r., I NSNc 22/20; z 25 listopada 2020 r., I NSNc 57/20).

11. Oceniając zatem zakres naruszenia konstytucyjnej zasady ochrony konsumenta należy dokonać oceny tego czy, a jeśli tak, to w jakim stopniu, sąd wydając zaskarżone orzeczenie uwzględnił tę zasadę.

W realiach rozpoznawanej sprawy Sąd Okręgowy istotę sporu sprowadził do wyjaśnienia, czy uiszczona przez powodów w chwili zawarcia umowy pożyczki prowizja w wysokości 16 666,67 złotych była świadczeniem o jakim mowa w art. 49 ust. 1 u.k.k., a zatem czy podlegała stosunkowemu zwrotowi wobec przedterminowej spłaty zobowiązania z umowy pożyczki (k. 305 akt II Ca (...)).

Sąd Okręgowy przyjął przy tym mniej korzystną dla konsumentów, odbiegającą od stanowiska prezentowanego przez Prezesa UOKiK i Rzecznika Finansowego, wykładnię art. 49 u.k.k., sprowadzającą się do uznania, iż prowizja za udzielenie pożyczki, której wysokości strony umowy pożyczki nie uzależniły od okresu kredytowania, jako taka nie podlega obniżeniu. Tym samym, jeżeli strony nie postanowiły inaczej, prowizja za udzielenie kredytu jest kosztem związanym z udzieleniem kredytu, nie stanowi natomiast kosztu, który dotyczy okresu, o który skrócono czas obowiązywania umowy (k. 306 akt II Ca (...)).

W przypadku oparcia rozstrzygnięcia o taką wykładnię art. 49 u.k.k., okolicznością o kluczowym znaczeniu było ustalenie zakresu uzgodnień stron co do uzależnienia wysokości prowizji od okresu kredytowania. Sąd Okręgowy w zakresie ustaleń faktycznych istotnych dla rozstrzygnięcia poprzestał jednak na uznaniu za prawidłowe ustalenia Sądu pierwszej instancji (k. 305 akt II Ca (...)).

Sąd Okręgowy zauważając, że rozstrzygnięcie Sądu pierwszej instancji dokonane zostało w oparciu o zupełnie inną wykładnię art. 49 u.k.k., w pełni aprobującą stanowisko Prezesa UOKiK i Rzecznika Finansowego (k. 306 akt II Ca (...)), nie wziął jednak pod uwagę, że przy przyjęciu takiej wykładni, kwestia zależności naliczonej prowizji od okresu kredytowania nie miała żadnego znaczenia dla rozstrzygnięcia. Wystarczające było ustalenie, czy prowizja od udzielenia kredytu została w umowie przewidziana oraz pobrana przez pozwanego. Poprzestając na treści § 1 umowy pożyczki, z którego wynika, że pozwany udzielił kredytu gotówkowego w całkowitej kwocie 66 666,67 złotych na okres kredytowania 120 miesięcy oraz że pożyczka była przeznaczona na dowolny cel w wysokości 50 000 zł oraz zapłatę kosztów pożyczki – prowizji udzielonej pożyczki w wysokości 16 666,67 zł, Sąd Okręgowy zasadnie uznał, że nie może budzić wątpliwości, że powodowie zobowiązali się zapłacić przy wypłacie pożyczki prowizję od udzielonej pożyczki oraz że prowizja została pobrana za udzielenie pożyczki (co dla potrzeb rozstrzygnięcia opartego o wykładnię art. 49 u.k.k. zastosowaną przez Sąd pierwszej instancji, było wystarczające). Nadto jednak, w oparciu o te same postanowienia umowy pożyczki, Sąd Okręgowy doszedł do przekonania, że w okolicznościach niniejszej sprawy nie sposób uznać by prowizja pobrana przez bank zależna była od okresu kredytowania, a co za tym idzie, prowizja

pobrana przez bank nie może być uznana za wskazany w art. 49 ust. 1 u.k.k. koszt, który dotyczy okresu, o który skrócono czas obowiązywania umowy, podlegający rozliczeniu i proporcjonalnemu zwrotowi po zakończeniu umowy (k. 307 akt II Ca (...)). Sąd II instancji pominął jednak w zupełności § 7 ust. 1 umowy pożyczki, z którego wynika, iż pozwany pobiera opłaty i prowizje zgodnie z „zapisami Umowy oraz Taryf Opłat i Prowizji” oraz § 14 ust. 1 pkt 5 umowy pożyczki, zgodnie z którym integralną część umowy pożyczki stanowi „Wyciąg z Taryfy Opłat i Prowizji (...) Banku S.A. dla klientów indywidualnych” (k. 16 oraz k. 120 akt II Ca (...)).

Pominięcie tych postanowień umowy pożyczki jest doniosłe w kontekście ochrony konsumentów gwarantowanej w art. 76 Konstytucji RP. Sąd Okręgowy przyznał, że wzmożona ochrona praw konsumentów w stosunku do ochrony praw podmiotowych innych uczestników obrotu cywilnoprawnego jest wartością zasługującą na aprobatę i znajdującą odzwierciedlenie w wielu aktach prawnych z zakresu prawa cywilnego, jednak nie jest wartością absolutną. Wychodząc z tego założenia, zastosował odmienną niż Sąd pierwszej instancji wykładnię art. 49 u.k.k., uznając, że wzgląd na ochronę praw konsumentów nie może stanowić wyłącznego wyznacznika wykładni treści przepisów prawą regulujących prawa i obowiązki konsumentów i ich kontrahentów, zwłaszcza w sytuacji, w której rzeczywistą treść tych przepisów da się ustalić na podstawie pierwszorzędnych metod wykładni (k. 307 akt II Ca (...)). Przyjmując zatem powyższe założenie i stosując mniej korzystną dla konsumenta wykładnię art. 49 u.k.k., Sąd Okręgowy powinien był dla zapewnienia odpowiedniej ochrony konsumentów konsekwentnie dokonać rzetelnej analizy umowy pożyczki. Sąd Okręgowy powinien zatem uwzględnić poza § 1 umowy pożyczki także inne jej postanowienia dotyczące opłat i prowizji, czego nie zrobił. Konsekwencją tego było pominięcie w przedmiotowej sprawie, nie przedstawionego jako dowód, załącznika do umowy pożyczki, Wyciągu z Taryfy Opłat i Prowizji, stanowiącego integralną część umowy pożyczki.

12. Należy przy tym zaznaczyć, że zgodnie z zasadą kontrydiktoryjności ciężar dowodu spoczywa na stronach postępowania cywilnego, to one, a nie sąd, są wyłącznym dysponentem toczącego się postępowania i one wreszcie ponoszą odpowiedzialność za jego wynik. Jednakże sąd może dopuścić dowód nie wskazany przez stronę (art. 232 k.p.c.), gdy według jego (obiektywnej

i weryfikowalnej w toku instancji) oceny, zebrany w toku sprawy materiał dowodowy nie wystarcza do jej rozstrzygnięcia (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 24 października 1996 r., III CKN 6/96; z 25 września 1997 r., II UKN 271/97; z 10 grudnia 1997 r., II UKN 394/97 z 1 lipca 2001 r., V CKN 406/00; postanowienie Sądu Najwyższego z 9 października 2013 r., I PZ 15/13).

Jak wskazuje się w orzecznictwie Sądu Najwyższego, niekiedy powstaje sytuacja procesowa, w której nieprzeprowadzenie przez sąd z urzędu dowodu stanowiącego element „zebranego materiału”, stanowiłoby pogwałcenie elementarnych zasad, którymi kieruje się sąd przy wymierzaniu sprawiedliwości. Zaniechanie sądu mogłoby sprawić, że najwyższe prawo byłoby najwyższą krzywdą (*summum ius summa iniuria*) (zob. wyroki Sądu Najwyższego z 4 stycznia 2007 r., V CSK 377/06, z 27 czerwca 2018 r., I PK 70/17). Sąd powinien podjąć z urzędu inicjatywę dowodową w szczególnych przypadkach, do których zalicza się między innymi sytuacje, gdy stronie działającej bez adwokata lub radcy prawnego grozi naruszenie interesu podlegającego szczególnej ochronie, wobec niepodjęcia przez nią właściwych czynności, mimo stosownych pouczeń sądu (zob. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 19 maja 2000 r., III CZP 4/00). Jak zaznaczał jednak Sąd Najwyższy, niekiedy z uwagi na interes publiczny uprawnienie dotyczące dopuszczenia dowodu z urzędu przez sąd przeradza się w jego obowiązek (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 4 stycznia 2007 r., V CSK 377/06). Taki interes istnieje w sprawie, która mimo udziału profesjonalistów w procesie, niesie za sobą konieczność rzetelnego i dogłębnego zbadania okoliczności faktycznych sporu (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 27 czerwca 2018 r., I PK 70/17).

W rozpoznawanej sprawie Sąd Okręgowy na podstawie treści umowy pożyczki stanowiącej materiał dowodowy w sprawie uzyskał wiedzę, że kwestia prowizji jest uregulowana nie tylko w § 1 umowy pożyczki, ale także w innych jej paragrafach (§ 7 ust 1 i § 14 pkt 5), a także w Wyciągu z Taryfy Opłat i Prowizji, który nie został załączony do pozwu. Pomimo tego, a jednocześnie mając świadomość konieczności ochrony konsumenta, jako słabszej strony umowy, nie skorzystał z możliwości dopuszczenia dowodu w postaci Wyciągu z Taryfy Opłat i Prowizji z urzędu, a jedynie poprzestał na § 1 umowy pożyczki, pomimo

przyjęcia wykładni art. 49 u.k.k., przy którym ustalenie powiązania prowizji z okresem kredytowania na podstawie umowy zawartej pomiędzy stronami miało charakter kluczowy.

W takich okolicznościach, gdy treść § 1 umowy pożyczki nie pozwalała na przesądzenie, że wysokość prowizji jest niezależna od okresu kredytowania, obowiązkiem sądu było dopuszczenie z urzędu, stanowiącego integralną część umowy pożyczki, Wyciągu z Taryfy Opłat i Prowizji. Nieskorzystanie przez Sąd Okręgowy z tej możliwości spowodowało, iż konsumenci zostali pozbawieni należytej ochrony przysługującej im na mocy art. 76 Konstytucji RP.

Należy podkreślić, że Wyciąg z Taryfy Opłat i Prowizji stanowiący integralną część umowy pożyczki (§ 14 pkt 5 umowy pożyczki) obejmuje tabelę obrazującą, jakie opłaty i prowizje były przez pozwanego naliczane do pożyczek gotówkowych lub kredytów konsolidacyjnych dla umów zawartych od dnia 11 września 2015 r. Stosownie do przedmiotowej tabeli, w przypadku udzielenia pożyczki gotówkowej, bank pobierał „prowizję za udzielenia pożyczki/kredytu”. Zgodnie z tabelą prowizja była pobierana jednorazowo od kwoty pożyczki i ustalana indywidualnie.

Pod tabelą, jako odnośnik nr 2 zostały przedstawione warunki, od których zależy wysokość prowizji za udzielenie pożyczki. Zgodnie z brzmieniem tego odnośnika „Wysokość prowizji zależy od wiarygodności kredytowej kredytobiorcy, wysokości pożyczki, okresu kredytowania, kanału dystrybucji w tym ubezpieczenia na życie, w którym w (...) Bank S.A. występuje jako ubezpieczający lub agent ubezpieczeniowy albo dokonania cesji na (...) Bank SA. ubezpieczenia akceptowanego przez (...) Bank S.A” (k. 50).

Zgodnie zatem z informacją widniejącą na dokumencie stanowiącym integralną część umowy pożyczki, a nie uwzględnionym przez Sąd Okręgowy, wysokość prowizji od udzielenia pożyczki zależy m.in. od okresu kredytowania.

Sąd Okręgowy zatem wbrew konstytucyjnej zasadzie ochrony konsumenta przyjął mniej korzystną dla konsumenta wykładnię art. 49 u.k.k., co jeszcze samo w sobie nie wypełniałoby znamion naruszenia art. 76 Konstytucji RP, ale jednocześnie przyjmując taką wykładnię, nie uwzględnił postanowień umowy pożyczki istotnych dla ustalenia, czy przewidziana w tej umowie prowizja była zależna od okresu kredytowania oraz poprzestał na ustaleniach faktycznych

poczynionych przez Sąd pierwszej instancji, pomimo że sąd ten zastosował odmienną wykładnię art. 49 u.k.k., przy której okoliczność uzależnienia prowizji od okresu kredytowania pozostawała bez znaczenia.

Zważywszy na konsumencki charakter umowy pożyczki, jak też sposób sformułowania pozwu oraz uwzględniając rozstrzygnięcie Sądu I instancji, bez znaczenia w rozpoznawanej sprawie dla oceny naruszenia przez Sąd Okręgowy art. 76 Konstytucji RP pozostaje to, że powodowie byli reprezentowani przez profesjonalnego pełnomocnika. Zważywszy na wykładnię art. 49 u.k.k. przyjętą przez Sąd pierwszej instancji, nie przedłożenie wraz z umową Wyciągu z Taryfy Opłat i Prowizji pozostawało bez znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy. Skoro Sąd Okręgowy przyjął odmienną wykładnię art. 49 u.k.k., powinien był z urzędu uzupełnić brakujący materiał dowodowy, niezbędny do rozstrzygnięcia sprawy. Ochrona konsumenta w tym przypadku powinna przejawiać się w zwiększonej aktywności sądu nakierowanej na ochronę jego praw.

Wobec powyższego, należy uznać, że Sąd Okręgowy w K. zaskarżonym wyrokiem z dnia 21 stycznia 2019 r. naruszył konstytucyjną zasadę ochrony konsumentów wynikającą z art. 76 Konstytucji RP.

13. Bezzasadny okazał się natomiast zarzut rażącego naruszenia art. 49 u.k.k. poprzez błędną jego wykładnię.

W realiach niniejszej sprawy Sąd Okręgowy w uzasadnieniu wprost odniósł się do treści Dyrektywy 2008/48 wskazując, że w ocenie tego sądu przyjęta wykładnia przepisu art. 49 ust. 1 u.k.k. nie pozostaje w sprzeczności z treścią art. 16 ust. 1 Dyrektywy 2008/48, natomiast stanowisko Rzecznika Finansowego oraz Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów w sprawie interpretacji art. 49 ust. 1 u.k.k., preferuje nad wyraz szeroką ochronę konsumenta, nie znajdującą uzasadnienia w treści art. 16 ust. 1 Dyrektywy 2008/48. Zwrócił uwagę na tę część art. 16 ust. 1 Dyrektywy 2008/48, która wskazuje, że całkowity koszt kredytu ulega pomniejszeniu o „odsetki i koszty przypadające na pozostały okres obowiązywania umowy”, a zatem w ocenie Sądu Okręgowego tylko koszty związane z dalszym czasem trwania umowy podlegają stosowanej regulacji, nie zaś wszystkie poniesione przez konsumenta (k. 307 akt II Ca (...)). Sąd Okręgowy uznał też potrzebę wzmożonej ochrony praw konsumentów

zastrzegając, iż nie jest ona wartością absolutną, a względ na ochronę praw konsumentów nie może stanowić wyłącznego wyznacznika wykładni treści przepisów regulujących prawa i obowiązki konsumentów i ich kontrahentów, zwłaszcza w sytuacji, w której rzeczywistą treść tych przepisów da się ustalić na podstawie pierwszorzędnych metod wykładni (k. 307 akt II Ca (...)).

Nie ma zatem wątpliwości, że Sąd Okręgowy nie pominął w wykładni art. 49 u.k.k. przepisów Dyrektywy 2008/48. W uzasadnieniu przedstawił argumenty stojące u podstaw przyjęcia wykładni art. 49 u.k.k. sprowadzającej się do uznania, iż prowizja za udzielenie pożyczki, której wysokości strony umowy pożyczki nie uzależniły od okresu kredytowania, jako taka nie podlega obniżeniu, a zatem jeżeli strony nie postanowiły inaczej, prowizja za udzielenie kredytu jest kosztem związanym z udzieleniem kredytu, nie stanowi natomiast kosztu, który dotyczy okresu, o który skrócono czas obowiązywania umowy (k. 306 akt II Ca (...)).

14. Należy zaznaczyć, że wykładnia art. 49 u.k.k. dokonana przez Sąd Okręgowy odbiega od interpretacji art. 16 Dyrektywy 2008/48 dokonanej przez TSUE w wyroku z 11 września 2019 r. w sprawie C-383/18 jak też nie uwzględnia uchwały Sądu Najwyższego z 12 grudnia 2019 r. III CZP 45/19. Nie może jednak umknąć uwadze, że zaskarżony wyrok wydany został 21 stycznia 2019 r., a zatem przed wydaniem tych dwóch orzeczeń przesądzających, iż przewidziane w art. 49 ust. 1 u.k.k. uprawnienie konsumenta do obniżenia całkowitego kosztu kredytu w przypadku jego spłaty w całości przed terminem określonym w umowie obejmuje także prowizję za udzielenie kredytu.

Zarówno wystąpienie do TSUE z pytaniem prejudycjalnym dotyczącym wykładni art. 16 ust. 1 Dyrektywy 2008/48 i wydanie przez ten sąd wyroku, jak też przedstawienie zagadnienia prawnego dotyczącego wykładni art. 49 ust. 1 u.k.k. i podjęcie przez Sąd Najwyższy uchwały, świadczą o tym, iż w chwili wydania zaskarżonego orzeczenia istniały wątpliwości co do wykładni art. 49 u.k.k., a orzecznictwo sądów było niejednolite.

Wobec istniejących rozbieżności w zakresie interpretacji art. 49 u.k.k., nie znajduje uzasadnienia zarzut rażącego naruszenia tego przepisu.

15. Bezzasadny jest także zarzut naruszenia zasady związania prawem międzynarodowym określonej w art. 9 Konstytucji RP. Skarżący upatruje

naruszenia tej zasady w nieuwzględnieniu przy wykładni prawa krajowego prawa UE, w szczególności Dyrektywy 2008/48. Jak jednak zostało wyżej wskazane, Sąd Okręgowy nie dopuścił się rażącego naruszenia art. 49 u.k.k., co więcej sąd ten wyraźnie odniósł się do treści Dyrektywy 2008/48, co czyni zarzut naruszenia art. 9 u.k.k. bezzasadnym.

16. Niezasadny okazał się także zarzut oczywistej sprzeczności istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego.

Sąd II instancji przywołując fragmenty umowy pożyczki pominął jej § 7 ust. 1, z którego wynika, iż pozwany pobiera opłaty i prowizje zgodnie z „zapisami Umowy oraz Taryf Opłat i Prowizji” oraz § 14 ust. 1 pkt 5 umowy pożyczki, zgodnie z którym integralną część umowy pożyczki stanowi „Wyciąg z Taryfy Opłat i Prowizji (...) Banku S.A. dla klientów indywidualnych” (k. 16 oraz k. 120 akt II Ca (...)).

Doszło zatem do sprzeczności istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego, poprzez nieuwzględnienie treści § 7 oraz § 14 umowy pożyczki, co przy ich uwzględnieniu powinno było doprowadzić Sąd Okręgowy do podjęcia dalszych czynności zmierzających do ustalenia czy w świetle pełnej treści umowy, tj. wraz z Wyciągiem z Taryfy Opłat i Prowizji, wskazana w § 1 umowy pożyczki prowizja jest zależna od okresu kredytowania. Tym samym Sąd Okręgowy poczynił istotne dla rozstrzygnięcia ustalenia na podstawie materiału dowodowego, który był ewidentnie niewystarczający dla dokonania tych ustaleń. Pominięcie jednak tych dwóch paragrafów umowy pożyczki nie może być uznane za „oczywistą” sprzeczność ustaleń z zebraniem materiałem dowodowym. To bowiem dopiero z Wyciągu z Taryfy Opłat i Prowizji jednoznacznie wynika w sposób oczywisty, iż wysokość prowizji od udzielenia pożyczki zależy m.in. od okresu kredytowania. Zważywszy na to, że wyciąg ten nie został dopuszczony jako dowód i nie stanowił części materiału dowodowego, nie jest uzasadnione twierdzenie, iż poczynione przez Sąd Okręgowy istotne ustalenie, dotyczące tego, że z treści umowy pożyczki wynika, iż prowizja od udzielenia pożyczki nie była zależna od okresu kredytowania, pozostaje w oczywistej sprzeczności ze zgromadzonym w sprawie materiałem dowodowym.

IV.

17. Sąd Najwyższy stwierdził zaistnienie przesłanki szczegółowej skargi

nadzwyczajnej w postaci naruszenia art. 76 Konstytucji RP. Pozwala to przejść do dalszego etapu kontroli nadzwyczajnej w postaci zbadania, czy w wyniku wspomnianego naruszenia, można mówić o konieczności uchylecia lub zmiany zaskarżonego orzeczenia celem zapewnienia poszanowania zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej.

Dokonując oceny ziszczenia się przesłanki funkcjonalnej, czyli oceniając to, czy ingerencja w prawomocne orzeczenie sądu jest konieczna dla zapewnienia zgodności prawomocnych orzeczeń z zasadą wynikającą z art. 2 Konstytucji RP, kluczowe jest ważenie konstytucyjnych wartości. Przemawia za tym, z jednej strony, charakter tej konstytucyjnej normy-zasady, której zachowanie jest oceniane nie tyle w dychotomicznych kategoriach naruszenia bądź nienaruszenia, ale przez ocenę stopnia jej realizacji w optymalizacyjnej konfrontacji z innymi zasadami. Z drugiej strony, przemawia za tym również fakt, że art. 89 § 1 *principium* u.SN nie mówi o przestrzeganiu lub nienaruszeniu wskazanej w nim normy, ale o konieczności zapewnienia zgodności z tą zasadą. Jest ona zatem nie tyle kryterium poprawności, co swoistym celem kontroli nadzwyczajnej – stanem, który powinien zostać urzeczywistniony w wyniku rozpoznania skargi (zgodność z art. 2 Konstytucji RP). Wreszcie z samej natury normy będącej zasadą wynika konieczność stosowania zasady proporcjonalności przy ocenie jej realizacji (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z 25 listopada 2020 r., I NSNc 57/20; z 21 kwietnia 2021 r., I NSNc 89/20).

Celem ostatniego etapu kontroli nadzwyczajnej jest zatem wykazanie, że natura i rozmiar nieprawidłowości popełnionych przy wydawaniu zaskarżonego orzeczenia, usprawiedliwia odstępnie od ochrony – wynikającej skądinąd również z zasady państwa prawnego – powagi rzeczy osądzonej poprzez zmianę lub uchylenie zaskarżonego wyroku. Co do zasady bowiem art. 2 Konstytucji RP stoi na straży ostateczności i trwałości prawomocnych orzeczeń sądów powszechnych, jednak niekiedy natura i ciężar popełnionych uchybień może nakazywać danie pierwszeństwa względem wynikającym z konieczności ochrony innych praw i wolności konstytucyjnych.

W obecnej sprawie ważeniu podlegają zatem, z jednej strony ochrona

stabilności prawomocnych orzeczeń sądowych, z drugiej zaś strony zasada zobowiązująca organy państwa do ochrony konsumentów, jak również wzgląd na konieczność ochrony zaufania obywateli do państwa.

18. Skarżący wskazał w *petitum* skargi, iż wniesienie skargi jest konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej. Skarżący nader zasadnie zauważył, że w stanie faktycznym konkretnej sprawy konieczne jest wykazanie zaistnienia przesłanki funkcjonalnej i wyjaśnienie z czego wynika konieczność zapewnienia zgodności z zasadą konstytucyjną wyrażoną w art. 2 Konstytucji RP (s. 17 skargi, k. 24).

Sąd Najwyższy zwracał już wielokrotnie uwagę, że połączenie ogólnej przesłanki funkcjonalnej ze szczegółowymi podstawami skargi nadzwyczajnej sformułowaniem „o ile”, jednoznacznie wskazuje na konieczność jednoczesnego zaistnienia przesłanki funkcjonalnej i którejś (przynajmniej jednej) z jej szczegółowych podstaw wymienionych w art. 89 § 1 pkt 1-3 u.SN (zob. wyroki Sądu Najwyższego z 25 czerwca 2020 r., I NSNc 48/19; z 28 października 2020 r., I NSNc 22/20; z 25 listopada 2020 r., I NSNc 57/20; z 2 czerwca 2021 r., I NSNc 178/21). Przesłanka funkcjonalna nie może być utożsamiana ze spełnieniem którejkolwiek z przesłanek szczegółowych. Nie jest zatem wystarczające dla spełnienia przesłanki funkcjonalnej podnoszony przez skarżącego argument sprowadzający się do zarzutu „nieprawidłowej wykładni art. 49 ust. 1 u.k.k.” (s. 18 skargi, k. 25). Nawet stwierdzenie rażącego naruszenia tego przepisu, co w niniejszej sprawie nie miało miejsca, nie stanowiłoby wystarczającej podstawy dla uznania zaistnienia przesłanki funkcjonalnej.

W realiach przedmiotowej sprawy ochrona konsumentów, a także sposób interpretacji art. 49 u.k.k. nie pozostają jednak bez znaczenia przy wważeniu racji w ramach przesłanki funkcjonalnej (nawet pomimo tego, że niezasadny okazał się zarzut rażącego naruszenia art. 49 u.k.k.).

Jak zauważa się w orzecznictwie, zasada demokratycznego państwa prawnego wiąże się z ideą solidarności partnerów społecznych określoną w art. 20 Konstytucji RP, z której wyprowadzany jest nakaz poszukiwania mechanizmów równoważących interesy stron w sposób minimalizujący ewentualne antagonizmy,

co może wymagać stanowienia właściwych regulacji ochronnych (zob. m.in. wyrok TK z 17 marca 2008 r., K 32/05, OTK ZU 2008, nr 2, poz. 27, Dz.U. 2008, nr 51, poz. 299; wyroki Sądu Najwyższego z 28 października 2020 r., I NSNc 22/20; z 25 listopada 2020 r., I NSNc 57/20), nade wszystko jednak wymaga dążenia do równoważenia tych interesów w procesie wykładni i stosowania prawa. Zarówno samo brzmienie art. 2 Konstytucji, jak i orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego wskazuje, że sprawiedliwość społeczna jest celem, który ma być urzeczywistniany przez demokratyczne państwo prawne. Nie jest bowiem demokratycznym państwem prawnym państwo, które nie realizuje idei sprawiedliwości, przynajmniej pojmowanej jako dążenie do zachowania równowagi w stosunkach społecznych. Organy państwa muszą zatem powstrzymywać się od kreowania nieusprawiedliwionych, niepopartych obiektywnymi wymogami i kryteriami przywilejów dla wybranych grup obywateli (zob. wyroki TK: z 12 kwietnia 2000 r., K 8/98 oraz z 19 grudnia 2012 r., K 9/12), podobnie jak i od honorowania tych elementów, *prima facie* prywatnych, stosunków prawnych, które *de facto* czynią pozycję jednego spośród uczestników nieuzasadnienie uprzywilejowaną umożliwiając dopuszczanie się nadużycia praw podmiotowych wynikających z takich stosunków prawnych. Zasada sprawiedliwości społecznej nakazuje wziąć pod uwagę, czy nie zachodzi konieczność ochrony i równoważenia interesów stron kontraktu, gdy bezsprzecznie wynika z niego wyraźna nierówność i dysproporcja w prawach i obowiązkach.

W rozpoznawanej sprawie powodowie jako konsumenci zawierający umowę z pozwanym, będącym bankiem prowadzącym działalność w sposób profesjonalny, mogli zasadnie oczekiwać, że interesy obu stron kontraktu będą zrównoważone i w przypadku wcześniejszej spłaty kredytu uiszczona prowizja zostanie pomniejszona stosownie do postanowień umowy (§ 7 i § 14) oraz treści Wyciągu z Taryfy Opłat i Prowizji. Sąd II instancji orzekając w niniejszej sprawie zastosował natomiast wykładnię przepisu w sposób, przyznający *prima facie* pierwszeństwo autonomii woli stron, która miał znaleźć wyraz w treści umowy, i jednocześnie nie wziął pod uwagę treści istotnych postanowień tejże umowy. W ten sposób Sąd Okręgowy doprowadził do znaczącej asymetrii w relacjach konsument-profesjonalny przedsiębiorca i w efekcie, powodowie, jako konsumenci, nie uzyskali

ochrony, jaką przy właściwym uwzględnieniu przez sąd treści zawartej umowy pożyczki, powinni byli otrzymać od Sądu Okręgowego.

19. Podkreślić też należy, że zasada ochrony zaufania do państwa i prawa opiera się na założeniu, że organy władzy publicznej powinny działać w sposób lojalny i uczciwy względem jednostki, budzący w niej poczucie stabilności i bezpieczeństwa prawnego. Zasada ta wyraża się w takim stanowieniu i stosowaniu prawa, by nie stawało się ono swoistą pułapką dla obywatela i aby mógł on układać swoje sprawy w zaufaniu, iż nie naraża się na prawne skutki, których nie mógł przewidzieć (zob. np. orzeczenie TK z 3 grudnia 1996 r., K 25/95; wyroki TK: z 7 lutego 2001 r., K 27/00; z 10 kwietnia 2001 r., U 7/0; z 15 lutego 2005 r., K 48/04; z 20 stycznia 2009 r., P 40/07; postanowienie Sądu Najwyższego: z 26 lipca 2007 r., IV KK 174/07; z 26 marca 2019 r., I NSNc 1/19; z 18 czerwca 2020 r., I NSNc 45/19; z 2 grudnia 2020 r., I NSNc 102/20; z 28 października 2020 r., I NSNc 22/20; wyroki Sądu Najwyższego: z 8 maja 2019 r., I NSNc 2/19; z 13 maja 2020 r., I NSNc 28/19).

Przy wważeniu racji stojących za utrzymaniem bądź uchyleniem zaskarżonego wyroku na gruncie przesłanki funkcjonalnej, nie może zatem umknąć uwadze, że powodowie wystąpili do sądu z powództwem opierając się na interpretacji art. 49 u.k.k. zajętej wspólnie przez Rzecznika Finansowego wraz z Prezesem UOKiK już w maju 2016 r. (do interpretacji tej odwoływali się w powództwie, a przed wniesieniem powództwa). Powodowie działali zatem w zaufaniu do organów władzy publicznej, z pełnym przekonaniem, że ich powództwo jest w pełni zasadnie i zostanie uwzględnione. W tym kontekście, zastosowana już przez Sąd II instancji wykładnia art. 49 u.k.k., spowodowała, iż powodowie znaleźli się w „pułapce”, co przemawia za uznaniem, iż przesłanka funkcjonalna została spełniona. Zresztą Sąd Okręgowy dostrzegając to przekonanie powodów „o słuszności swoich racji” odstąpił od obciążania powodów kosztami procesu oraz postępowania apelacyjnego. Tym bardziej błędne ustalenia faktyczne Sądu Okręgowego co do rzeczywistej treści umowy pożyczki doprowadziły do sytuacji, gdy powodowie działając w zaufaniu do państwa, zostali w istocie pozbawieni ochrony.

20. Jak słusznie zwrócił też uwagę skarżący, uznanie ziszczenia się przesłanki funkcjonalnej nie stoi w sprzeczności z zasadą ochrony zaufania

jednostki do państwa i stanowionego przez nie prawa i nie jest tym samym nieproporcjonalne, bowiem pozwany, będący profesjonalistą działającym na rynku usług bankowych, znał wspólne stanowisko Rzecznika Finansowy i Prezesem UOKiK, miał pełną świadomość co do interpretacji zakresu kwestionowanego obowiązku poprzez organy publiczne.

21. Przy ważeniu racji przemawiających za utrzymaniem w mocy albo uchyleniem zaskarżonego wyroku nie można też pominąć okoliczności, że zarówno w wyroku TSUE z 11 września 2019 r. w sprawie C-383/18 jak i w uchwale Sąd Najwyższy z 12 grudnia 2019 r. sygn. III CZP 45/19 jednoznacznie zostało przesądzone, iż przewidziane w art. 49 ust. 1 u.k.k. uprawnienie konsumenta do obniżenia całkowitego kosztu kredytu w przypadku jego spłaty w całości przed terminem określonym w umowie obejmuje także prowizję za udzielenie kredytu.

Wydanie tych orzeczeń już po wydaniu zaskarżonego wyroku nie pozwalało na przypisanie naruszeniu art. 49 u.k.k. przez zaskarżony wyrok rażącego charakteru. Jednak względ na potrzebę urzeczywistniania przez państwo zasady sprawiedliwości społecznej stosownie do treści art. 89 ust. 1 u.SN oznacza, że okoliczności te nie mogą być pominięte przy ocenie zaistnienia przesłanki funkcjonalnej. Przemawia za tym również, wynikająca z art. 9 Konstytucji RP, konieczność zapewnienia pełnej skuteczności prawa europejskiemu, w granicach jego właściwości wynikającej z zakresu zobowiązań traktatowych Rzeczypospolitej Polskiej, na jej terytorium. Nawet bowiem jeśli z okoliczności sprawy wynika, że trudno przypisać zarzut rażącego naruszenia przepisu krajowego, to względ na poszanowanie pełnej skuteczności prawa unijnego powinien być brany pod uwagę przy ocenie przesłanki funkcjonalnej. Skoro orzeczenia te w sposób jednoznaczny wskazują, że przewidziane w art. 49 ust. 1 u.k.k. uprawnienie konsumenta do obniżenia całkowitego kosztu kredytu w przypadku jego spłaty w całości przed terminem określonym w umowie obejmuje także prowizję za udzielenie kredytu, to nie znajduje usprawiedliwienia pozostawienie w mocy prawomocnego orzeczenia, w którym nie tylko zastosowano wykładnię art. 49 u.k.k. odmienną od przyjętej w przywołanych orzeczeniach, ale nawet przy zastosowaniu tej odmiennej wykładni, rozstrzygnięcie okazało się naruszać art. 76 Konstytucji RP oraz być oparte na ustaleniach sprzecznych (choć nie oczywiście) z zebrany materiał

dowodowym.

22. Dokonując zatem wyważenia racji, jakie w świetle art. 2 Konstytucji RP przemawiają za utrzymaniem w mocy prawomocnego orzeczenia wydanego z naruszeniem art. 76 Konstytucji RP, a ogółem racji wynikających w świetle orzecznictwa TK z integralnie pojmowanej zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, a przemawiających za tym, by wyrok ten uchylić, należy jednoznacznie stwierdzić, że uchylenie tego wyroku będzie proporcjonalnym środkiem pozwalającym zapewnić zgodność decyzji jurysdykcyjnych z art. 2 Konstytucji RP.

23. Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy, na podstawie art. 91 § 1 u.SN, w zw. z art. 89 ust. 1 pkt 1 u.SN w celu zapewnienia zgodności z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej orzekł jak w sentencji.

Na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c., art. 398²¹ k.p.c. oraz art. 95 pkt 1 u.SN, zgodnie z zasadą odpowiedzialności za wynik procesu, kosztami procesu odwoławczego obciąża pozwanego, pozostawiając na podstawie art. 108 § 1 k.p.c. szczegółowe ich wyliczenie referendarzowi sądowemu w Sądzie Rejonowym w K.